

2. Царьова І. Ц. Сучасний український юридичний текст: лексико-дериваційна структура : монографія. Дніпро : ЛІРА, 2020. 446 с.

Одержано 27.10.2022

УДК 81'373.611

Наталія Ігорівна ЄЛЬНІКОВА,

старший викладач кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Олександра Володимирівна ІСАЄВА,

курсантка 2 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

АБРЕВІАЦІЯ В МОВЛЕННІ КУРСАНТІВ-ПРАВООХОРОНЦІВ

Абревіація як спосіб словотвору виник досить давно, науковці звертають увагу на те, що в українській мові значна частина складноскорочених слів з'явилася ще на початку ХХ ст. Абревіація належить до експресивного словотвору – особливого різновиду номінації предметів і явищ із метою впливу на реципієнта, його розумову та емоційні сфери. Сьогодні такий спосіб словотворення є продуктивним, адже дозволяє створювати більш короткі та місткі, порівняно з вихідними структурами, номінації, що зумовлюється розвитком цифрових технологій, соціально-економічними та суспільно-політичними змінами в українському соціумі й іншими позамовними чинниками.

Проблема абревіації привертає увагу багатьох учених, які досліджують природу цього явища, причини його виникнення та поширення, функції абревіації в мові, види абревіатур тощо. Велика увага приділяється семантичній і дериваційній природі абревіатур (К. Городенська, В. Горпинич, Н. Клименко, Л. Булаховський, І. Арнольд), впливові мовних і позамовних факторів на розвиток цього явища (Р. Могилевський, І. Зборовський), порівняльній структурній і функціональній характеристиці різновидів абревіатур на матеріалі української та інших мов (О. Стишов, К. Тронь, Л. Верба, В. Ільєнко, О. Гармаш), проте набагато менше досліджено це явище в українській правничій лексиці (Н. Єльнікова), незважаючи на широке застосування та надзвичайно активне використання такого способу словотвору у сфері правоохоронної діяльності, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Наша наукова розвідка присвячена абревіації у мовленні курсантів-правоохоронців, зокрема вживанні абревіатур у професійній лексиці, мові офіційних документів і сленговому вжитку. У правничій лексиці української мови виявляємо підсилення процесу абревіації, що окреслює творення похідної лексичної одиниці шляхом з'єднання компонентів кількох слів [1, с. 129]. Абревіація є одним зі способів творення слів, сформованих скороченням слів і словосполучень, що продукує абревіатуру. Абревіатуру визначають як інтегровану одиницю, що характеризується морфологічною та семантичною похідністю щодо вихідного словосполучення, але водночас має свою власну смислову структуру і є новим номінативним знаком. Як зауважує Н. Клименко, «абревіатура (італ. abbreviatura, від лат. abbreviatio – скорочення), складноскорочене слово – похідне слово, що виникає внаслідок абревіації. Утворюється складанням скорочених основ і буває здебільшого еквівалентною словосполученню, яке її мотивує» [2, с. 7]. Своєрідністю скороченої одиниці є здатність перетворювати частину інформації на приховану чи виражену неявно. Саме тому абревіація є одним із найважливіших способів поповнення сленгу курсантів-правоохоронців, що застосовується для здійснення таємної комунікації.

Курсанти Харківського національного університету внутрішніх справ у своїй професійній діяльності та повсякденному житті постійно стикаються з явищем аббревіації. Аббревіація активно застосовується на позначення скорочених слів і понять, що належать до правничого термінологічного апарату. У діяльності поліцейського з'являються нові поняття, що зумовлює утворення нових термінів. Такі терміни, зазвичай, реалізуються у словосполученнях (*слідчо-оперативна група – СОГ, Міністерство внутрішніх справ – МВС, Корпус оперативно-раптової дії – КОРД, районне управління поліції – РУП, кримінальна поліція – КП*), тому при вживанні активно використовується скорочення. Результатом цього процесу в середовищі курсантів-правоохоронців є чимала кількість офіційно затверджених аббревіатур: назв різних видів зброї, приміщень, призначених для зберігання зброї, засобів індивідуального захисту (*ПМ – пістолет Макарова, АКМС – автомат Калашникова модернізований складаний, КЗВМ – кімната зберігання вибухових матеріалів, ШПУ-1 – шолом протиударний, БЗТ-75 – бронезахисний щит танкового сплаву, ЕШП – електрошокові пристрої*), транспортні засоби спеціального призначення (*АГР – автомобілі груп реагування, БТР – броньований транспортер, ПВЛ – пересувні вибухотехнічні лабораторії, АЗУ – автомобілі для перевезення затриманих та ув'язнених осіб, АКП – автомобілі кінологічних підрозділів*)

У процесі навчальної діяльності курсанти стикаються з різними аббревіатурами щодо професійних дисциплін, під час спеціальної підготовки та тренувань (*ОГП – охорона громадського порядку, ТСП – тактико-спеціальна підготовка, ПП – піший патруль, ППГ – пересувна поліцейська група, СН – спільний наряд, КПП – контрольно-пропускний пункт*).

Крім того, аббревіація активно застосовується в мові офіційних документів ХНУВС (*ФПС – факультет підготовки фахівців для підрозділів слідства, КЛК – Кременчуцький льотний коледж, РКР – ректорська контрольна робота*), назвах кафедр (*ТСФП – тактичної та спеціальної фізичної підготовки, ВП – вогневої підготовки, ОРД – оперативно-розшукової діяльності та розкриття злочинів*), назвах усіх навчальних дисциплін у розкладі занять (*УМПС – українська мова професійного спрямування, ЮД – юридична деонтологія, ТМ – тактична медицина*). Слід зазначити, що такі аббревіатури з мови ділових паперів активно проникають в усне мовлення та систематично використовуються не тільки в офіційно-діловій сфері, але і в розмовній.

Активне використання аббревіації під час утворення правничих термінів, у мові ділових паперів, а також перехід аббревіатур до розмовної мови впливає і на формування сленгової лексики курсантів, у якій виокремлюємо як ініціальні аббревіатури (*КПЗ – кімната «приємних» запахів (туалет)*), так і аббревіатури, утворені поєднанням прикметника з іменником, де усічена частина прикметника додається до повного стрижневого слова (*старлей – старший лейтенант, сампо – самостійна підготовка*).

Отже, аббревіація – досить поширене явище в мовленні курсантів-правоохоронців, що активно проникає з мови офіційно-ділової та наукової сфери діяльності майбутніх поліцейських у розмовну мову та сленг. В умовах систематичного та регламентованого застосування правничої термінології частотність вживання аббревіатур зумовлена необхідністю та потребою максимальної концентрації інформації в мовленні, економії часу, а також прагненням надати інформації таємного статусу. Не менш важливою є також розважальна функція застосування аббревіації, яка відображається в сленговій лексиці курсантів.

Список бібліографічних посилань

1. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 189 с.
2. Клименко Н. Ф. Аббревіатура. *Українська мова. Енциклопедія* / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2000. С. 7.

Одержано 27.10.2022